

POSTANOWIENIE

Dnia 23 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania W. A.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.

na skutek skargi o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym

wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 10 marca 2011 roku w sprawie o sygn.

akt III AUa [...],

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 23
stycznia 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od postanowienia Sądu Apelacyjnego
w [...]

z dnia 6 kwietnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

1) odrzuca skargę kasacyjną;

**2) zasądza od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego w [...])
na rzecz radcy prawnego M. T. tytułem nieopłaconej pomocy
prawnej udzielonej ubezpieczonemu z urzędu w postępowaniu
kasacyjnym kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł, podwyższoną
o obowiązującą stawkę podatku od towarów i usług;**

**3) nie obciąża ubezpieczonego kosztami zastępstwa
procesowego organu rentowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 6 kwietnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] odrzucił skargę o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem tego Sądu z dnia 10 marca 2011 r., III AUa [...], wniesioną przez W. A..

Sąd Apelacyjny podniósł, że zgodnie z art. 410 k.p.c., skarga o wznowienie postępowania podlega badaniu wstępnemu. Przedmiotem badania sądu na podstawie cytowanego przepisu jest zachowanie terminu oraz stwierdzenie istnienia jednej z ustawowych podstaw wznowienia. Stwierdzenie to nie ogranicza się do badania, czy wskazane w skardze okoliczności odpowiadają ustawowym podstawom wznowienia, ale obejmuje ustalenie, czy podstawa wznowienia rzeczywiście istnieje. Skarga o wznowienie postępowania podlega odrzuceniu, jeżeli w okolicznościach konkretnej sprawy podana podstawa nie zostanie przez sąd stwierdzona (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 maja 2010 r., I CZ 16/10 oraz powołane tam orzecznictwo). Jednocześnie w powołanym orzeczeniu Sąd Najwyższy wyjaśnił, że nawet niewłaściwe wykonywanie obowiązków przez pełnomocnika (co zresztą w niniejszej sprawie nie zostało wykazane) nie oznacza nienależytej reprezentacji strony w rozumieniu art. 401 pkt 2 zdanie pierwsze i art. 408 k.p.c. Sąd Apelacyjny, podzielając powyższy pogląd, wskazał, że akt sprawy III AUa [...] wynika, iż pełnomocnik ustanowiony dla ubezpieczonego W. A. w toku procesu wykazywał aktywność, składał pisma procesowe w imieniu ubezpieczonego oraz reprezentował go na rozprawach. Pełnomocnik ubezpieczonego był zawiadomiony prawidłowo również o terminie rozprawy apelacyjnej, na którą jednak się nie stawił. Po wydaniu wyroku w sprawie pełnomocnik ubezpieczonego złożył wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem, a także zwracał się o przesłanie mu kserokopii akt sprawy. Powyższe okoliczności wskazują, że w toku postępowania ubezpieczony nie został pozbawiony możliwości obrony. W ocenie Sądu Apelacyjnego ubezpieczony w złożonej skardze nie zdołał wykazać, że ustanowiony z urzędu pełnomocnik niewłaściwie wykonywał swoje obowiązki. W szczególności nie zostało wykazane, aby ubezpieczonemu nie zostały przekazane informacje o wydaniu wyroku, czy też o możliwości złożenia w sprawie skargi kasacyjnej. Zarzuty ubezpieczonego dotyczące braku pouczeń czy

też kontaktu z pełnomocnikiem okazały się w związku z powyższym bezzasadne. Sąd podniósł nadto, że strona zostaje pozbawiona możliwości działania tylko wtedy, gdy doszło do całkowitego pozbawienia jej możliwości obrony swych praw, a więc gdy znalazła się w takiej sytuacji, która uniemożliwiła, a nie tylko utrudniła lub ograniczyła popieranie przed sądem dochodzonych żądań, na co skarżący nie powołał żadnych dowodów. Reasumując, Sąd Apelacyjny uznał, że brak jest rzeczywistej podstawy wznowienia, bowiem samo sformułowanie podstawy wznowienia w sposób odpowiadający przepisom art. 401 - 404 k.p.c. nie oznacza oparcia skargi na ustawowej podstawie wznowienia, jeżeli już z samego jej uzasadnienia wynika, że podnoszona podstawa nie zachodzi.

Odpis postanowienia Sądu Apelacyjnego został doręczony pełnomocnikowi ubezpieczonego ustanowionemu z urzędu w dniu 19 kwietnia 2017 r., a 25 kwietnia 2017 r. złożył on zażalenie na to postanowienie. Zażalenie zostało odrzucone postanowieniem Sądu Apelacyjnego z 18 lipca 2017 r., albowiem w ocenie tego Sądu, na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania, podobnie jak na postanowienie o odrzuceniu pozwu, przysługuje skarga kasacyjna (art. 398¹ § 1 k.p.c.) a nie zażalenie.

Kolejnym postanowieniem z dnia 3 października 2017 r. Sąd Apelacyjny odrzucił skargę kasacyjną od postanowienia z 18 lipca 2017 r. jako niedopuszczalną z uwagi na złożenie jej przez ubezpieczonego osobiście oraz ustanowił dla ubezpieczonego pełnomocnika z urzędu (radcę prawnego) w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

W wykonaniu zarządzenia z dnia 26 października 2017 r. nowemu pełnomocnikowi z urzędu doręczono w dniu 13 listopada 2017 r. odpis postanowienia z 6 kwietnia 2017 r. odrzucającego skargę o wznowienie postępowania. W dniu 20 listopada 2017 r. wpłynęło do Sądu Apelacyjnego sporządzone przez tego pełnomocnika zażalenie na postanowienie z dnia 6 kwietnia 2017 r. Postanowieniem z dnia 13 grudnia 2017 r. Sąd Apelacyjny odrzucił to zażalenie, podnosząc jak poprzednio, że jest ono niedopuszczalne, bowiem na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania przysługuje skarga kasacyjna.

W dniu 29 grudnia 2017 r. wpłynęła do Sądu Apelacyjnego skarga kasacyjna od postanowienia z 6 kwietnia 2017 r., sporządzona przez pełnomocnika z urzędu, zaś w dniu 4 stycznia 2018 r. zażalenie sporządzone przez tego pełnomocnika na postanowienie z dnia 13 grudnia 2017 r.

Skardze kasacyjnej Sąd Apelacyjny nadał bieg, przedstawiając ją Sądowi Najwyższemu, natomiast zażalenie na postanowienie z 13 grudnia 2017 r. Sąd ten odrzucił postanowieniem z dnia 10 stycznia 2018 r., tym razem podnosząc, że zażalenie na postanowienie z 13 grudnia 2017 r. nie przysługuje w myśl art. 394¹ § 2 k.p.c., ponieważ nie kończy ono postępowania w sprawie z uwagi na złożenie przez pełnomocnika ubezpieczonego skargi kasacyjnej, która jest w toku.

W skardze kasacyjnej od postanowienia z dnia 6 kwietnia 2017 r. zarzucono naruszenie przepisów postępowania tj.: 1) art. 401 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c., przez dowolne zamiast swobodne uznanie, że: - ubezpieczony był należycie reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu w postępowaniu zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 10 marca 2011 r., sygn. akt III AUa [...], - w toku postępowania zakończanego w/w prawomocnym wyrokiem ubezpieczony nie został pozbawiony możliwości obrony, - strona zostaje pozbawiona możliwości działania tylko wtedy, gdy znalazła się w takiej sytuacji, która uniemożliwiła, a nie tylko utrudniła lub ograniczyła popieranie przed sądem dochodzonych żądań; 2) art. 410 k.p.c. w związku z art. 401 pkt 2 k.p.c., przez odrzucenie skargi mimo, iż została oparta na ustawowej przesłance określonej w art. 401 pkt 2 k.p.c., które to naruszenia miały istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż skutkowały niezasadnym odrzuceniem skargi o wznowienie postępowania.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej odrzucenie (z uwagi przekroczenie terminu do jej wniesienia), ewentualnie o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, bądź jej oddalenie oraz o zasądzenie od skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego, prezentowanemu w kolejnych postanowieniach odrzucających zażalenia w niniejszej sprawie, na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego a nie skarga kasacyjna, co nie budzi żadnych wątpliwości w orzecznictwie. Już w postanowieniu z dnia 19 marca 2002 r., II CZ 166/01 (LEX nr 55111) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że z wówczas obowiązującego art. 392 k.p.c. wynikało, że kasacja przysługuje na postanowienia kończące postępowanie tylko w razie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania. Odrzucenia skargi o wznowienie postępowania nie sposób zaliczyć do jednego lub drugiego rodzaju postanowień. Ponieważ kończy ono postępowanie, może być zgodnie z art. 393¹⁸ § 2 k.p.c. zaskarżone zażaleniem, jeśli spełnione są pozostałe warunki, tzn. zostało wydane przez sąd drugiej instancji w sprawie, w której przysługuje kasacja. Z innego postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2014 r., III CZ 31/14 (LEX nr 1495942) wynika, że art. 398¹ § 1 k.p.c. wyraźnie przewiduje, że skarga kasacyjna może być wniesiona tylko na dwa rodzaje postanowień: w przedmiocie odrzucenia pozwu oraz umorzenia postępowania. Niezależnie od wątpliwości doktrynalnych co do charakteru środka prawnego w postaci skargi o wznowienie postępowania, tj. czy jest ona swoistym środkiem zaskarżenia, czy skargą (w znaczeniu *actio*), zbliżoną do pism wszczynających postępowanie, jak pozew albo wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, jej odrębna nazwa oraz reżim jej wnoszenia i rozpoznania (art. 399-416¹ k.p.c.) nie pozwala na utożsamianie jej z pozwem lub wnioskiem inicjującym postępowanie nieprocesowe. Ponadto w związku z tym, że skarga o wznowienie postępowania zmierza do zmiany albo uchylecia zaskarżonego prawomocnego orzeczenia, funkcjonalnie pełni rolę nadzwyczajnego środka zaskarżenia, a więc funkcję zasadniczą inną od pozwu lub wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego. W konsekwencji postanowienia o oddaleniu zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania nie można utożsamiać z postanowieniami sądu drugiej instancji w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania, o których mowa w art. 398¹ § 1 k.p.c. W rozważanej sytuacji skarga kasacyjna (wcześniej kasacja) nie przysługuje (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 czerwca 2001 r., I CZ 94/01, OSNC 2002 nr 3,

poz. 34, z dnia 15 października 2001 r., V CKN 357/01, OSNC 2002 nr 7-8, poz. 92, z dnia 15 lutego 2002 r., III CZ 2/02, niepubl., z dnia 19 marca 2002 r., II CZ 166/01, niepubl., z dnia 8 sierpnia 2005 r., I CK 234/05, niepubl., z dnia 6 września 2006 r., IV CK 17/06, niepubl., z dnia 16 lipca 2008 r., II CZ 50/08, niepubl. oraz z dnia 4 marca 2009 r., IV CZ 16/09, niepubl.).

W związku z tym skarga kasacyjna nie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę o wznowienie postępowania. Takie orzeczenie może być zaskarżone zażaleniem do Sądu Najwyższego, bowiem orzeczenia, od których przysługuje zażalenie, zostały wskazane w art. 394 § 1 oraz w art. 394¹ § 1 i 2 k.p.c. W okolicznościach niniejszej sprawy postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania zostało wydane przez sąd, który rozpoznawał sprawę w drugiej instancji. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje zapatrywanie, że odrzucenie skargi przez ten sąd, jako właściwy do wznowienia na podstawie art. 405 k.p.c., nie oznacza, iż wydane w tym zakresie postanowienie jest postanowieniem sądu pierwszej instancji, chociażby orzekał on co do dopuszczalności wznowienia postępowania po raz pierwszy. W efekcie nie może budzić wątpliwości, że zaskarżone postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania wydane przez sąd drugiej instancji nie podlega zaskarżeniu zażaleniem na podstawie art. 394 § 1 w związku z art. 405 k.p.c., ponieważ nie jest postanowieniem sądu pierwszej instancji. W rachubę może wchodzić jedynie dopuszczalność zażalenia na podstawie art. 394¹ § 1 i 2 k.p.c. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2008 r., I CZ 139/07, OSNC-ZD 2009 nr 1, poz. 18).

Zgodnie z tym przepisem, zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, a w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c., a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Zaskarżone orzeczenie nie jest ani postanowieniem odrzucającym skargę kasacyjną lub skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, ani postanowieniem wydanym

w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Jest natomiast postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, w której przysługuje skarga kasacyjna, wobec czego właściwym środkiem jego zaskarżenia jest zażalenie do Sądu Najwyższego na podstawie art. 394¹ § 2 k.p.c.

Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdzić należało, że skarga kasacyjna od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 6 kwietnia 2017 r. jako niedopuszczalna podlegała odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 w związku z art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Sąd Apelacyjny, błędnie identyfikując rodzaj środka zaskarżenia, odrzucił tymczasem zażalenie na to postanowienie, jak i również wszystkie inne zażalenia na postanowienia odrzucające zażalenia i odesłał skarżącego na drogę postępowania kasacyjnego. Brak możliwości rozpoznania przez Sąd Najwyższy przedstawionej mu skargi kasacyjnej z uwagi na jej niedopuszczalność doprowadził w konsekwencji do niemożności skorzystania przez skarżącego z przysługującego mu zgodnie z przepisami środka zaskarżenia postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania, jakim jest zażalenie do Sądu Najwyższego, któremu powinien być nadany dalszy bieg. Z uwagi na to, że do sytuacji takiej doprowadziły wyłącznie nieprawidłowe czynności procesowe Sądu Apelacyjnego, Sąd ten zobowiązany będzie rozważyć, czy w ramach obowiązujących przepisów postępowania cywilnego możliwe jest podjęcie takich czynności, których skutkiem będzie zniwelowanie tych uchybień i przedstawienie Sądowi Najwyższemu do rozpoznania złożonego w terminie zażalenia na postanowienie z 6 kwietnia 2017 r.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji, uznając także, że opisane powyżej szczególne okoliczności uzasadniają odstąpienie od obciążania ubezpieczonego kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu kasacyjnym (art. 398²¹ w związku z art. 391 § 1 i w związku z art. 102 k.p.c.).